

PROF. UNIV. DR. GHEORGHE DURAC

Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

DREPT PROCESUAL CIVIL

PARTEA GENERALĂ

Editura
Hamangiu
2020

CUPRINS

| | |
|--|-----------|
| CAPITOLUL I. CONSIDERAȚII GENERALE REFERITOARE LA PROTECȚIA DREPTURILOR CIVILE SUBIECTIVE PRIN INTERMEDIUL ACȚIUNII ÎN JUSTIȚIE | 1 |
| 1. Activitatea jurisdicțională și rolul său în recunoașterea, exercitarea și ocrotirea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor | 1 |
| 2. Apărarea și valorificarea drepturilor civile subiective prin intermediul acțiunii în justiție | 7 |
| 3. Normele de drept procesual civil | 18 |
| 3.1. Noțiuni | 18 |
| 3.2. Constituția | 19 |
| 3.3. Legile | 19 |
| 3.4. Actele normative subordonate legii | 20 |
| 3.5. Jurisprudența | 21 |
| 3.6. Actele normative internaționale | 22 |
| 4. Acțiunea normelor de procedură civilă | 22 |
| 4.1. Aplicarea în timp a normelor de procedură civilă | 23 |
| 4.2. Aplicarea în spațiu a normelor de procedură civilă | 26 |
| | |
| CAPITOLUL AL II-LEA. PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI CIVIL | 28 |
| 1. Noțiunea și sistematizarea principiilor dreptului procesual civil | 28 |
| 2. Principiile organizării și funcționării instanțelor judecătorești | 29 |
| 2.1. Principiul accesului liber la justiție | 29 |
| 2.2. Principiul independenței judecătorilor | 33 |
| 3. Principiile activității procesuale | 34 |
| 3.1. Principiul legalității | 34 |
| 3.2. Principiul aflării adevărului | 36 |
| 3.3. Principiul rolului activ al judecătorului | 38 |
| 3.4. Principiul dreptului la apărare | 43 |
| 3.4.1. Noțiune și reglementare | 43 |
| 3.4.2. Asistența judiciară (Ajutorul public judiciar) | 45 |
| 3.5. Principiul contradictorialității | 47 |
| 3.5.1. Noțiune | 47 |
| 3.5.2. Principalele aspecte ale contradictorialității | 48 |
| 3.5.3. Asigurarea realizării contradictorialității în procesul civil | 49 |

| | |
|---|-----------|
| 3.6. Principiul egalității și principiul folosirii limbii materne _____ | 51 |
| 3.6.1. Principiul egalității _____ | 51 |
| 3.6.2. Principiul folosirii limbii materne _____ | 52 |
| 3.7. Principiul publicității și principiul oralității dezbaterilor _____ | 53 |
| 3.7.1. Principiul publicității _____ | 53 |
| 3.7.2. Principiul oralității _____ | 55 |
| 3.8. Principiul nemijlocirii și principiul continuității procesului _____ | 57 |
| 3.8.1. Principiul nemijlocirii _____ | 57 |
| 3.8.2. Principiul continuității _____ | 58 |
| 3.9. Principiul buneii-credeințe _____ | 59 |
| 4. Principiile activității judiciare în materie civilă _____ | 61 |
| 4.1. Principiul disponibilității _____ | 61 |
| 4.1.1. Noțiune _____ | 61 |
| 4.1.2. Conținutul principiului disponibilității _____ | 65 |
| 4.2. Principiul soluționării amiabile a litigiului _____ | 71 |
| CAPITOLUL AL III-LEA. ACȚIUNEA CIVILĂ _____ | 74 |
| 1. Noțiunea și rolul acțiunii civile _____ | 74 |
| 2. Corelația dintre acțiune și dreptul subiectiv litigios _____ | 76 |
| 2.1. Preliminarii _____ | 76 |
| 2.2. Concepția care identifică acțiunea civilă cu dreptul subiectiv _____ | 77 |
| 2.3. Concepția autonomiei dintre acțiunea civilă și dreptul subiectiv litigios _____ | 77 |
| 2.4. Analiză comparativă a dreptului subiectiv litigios și acțiunea civilă _____ | 78 |
| 3. Exercițarea dreptului la acțiune _____ | 81 |
| 3.1. Definirea și natura juridică a dreptului la acțiune _____ | 81 |
| 3.2. Nașterea și stingerea dreptului la acțiune _____ | 83 |
| 3.2.1. Nașterea dreptului la acțiune _____ | 83 |
| 3.2.2. Stingerea dreptului la acțiune _____ | 84 |
| 3.2.3. Analiza prescriptibilității drepturilor la acțiune _____ | 85 |
| 4. Condițiile de exercitare a acțiunii civile _____ | 86 |
| 4.1. Preliminarii _____ | 86 |
| 4.2. Capacitatea procesuală _____ | 87 |
| 4.2.1. Capacitatea procesuală de folosință _____ | 88 |
| 4.2.2. Capacitatea procesuală de exercițiu _____ | 89 |
| 4.2.3. Capacitatea procesuală de exercițiu a persoanelor juridice _____ | 92 |
| 4.3. Calitatea procesuală a părților _____ | 93 |
| 4.3.1. Noțiune _____ | 93 |

| | |
|--|-----|
| 4.3.2. Transmiterea calității procesuale. Noțiune și feluri _____ | 97 |
| 4.3.3. Sancțiunea lipsei calității procesuale _____ | 100 |
| 4.4. Formularea unei pretenții (afirmarea unui drept subiectiv legal și actual) _____ | 101 |
| 4.4.1. Preliminarii _____ | 101 |
| 4.4.2. Legalitatea drepturilor civile subiective _____ | 103 |
| 4.4.3. Actualitatea drepturilor civile subiective _____ | 104 |
| 4.5. Interesul de a pune în mișcare și de a întreține activitatea judiciară _____ | 106 |
| 5. Elementele acțiunii civile _____ | 109 |
| 5.1. Preliminarii _____ | 109 |
| 5.2. Subiectele acțiunii civile _____ | 110 |
| 5.3. Cauza acțiunii civile _____ | 111 |
| 5.3.1. Noțiune _____ | 111 |
| 5.3.2. Corelarea dintre cauza conflictuală și cauza juridică a acțiunii _____ | 112 |
| 5.4. Obiectul acțiunii civile _____ | 114 |
| 6. Clasificarea acțiunilor civile _____ | 117 |
| 6.1. Justificarea clasificării _____ | 117 |
| 6.2. Clasificarea acțiunilor civile după scopul urmărit _____ | 117 |
| 6.2.1. Preliminarii _____ | 117 |
| 6.2.2. Acțiunile în realizarea dreptului _____ | 118 |
| 6.2.3. Acțiunile în constatare _____ | 119 |
| 6.2.4. Acțiunile constitutive sau transformatoare de drepturi _____ | 122 |
| 6.3. Clasificarea acțiunilor civile după natura dreptului a cărui valorificare judiciară se urmărește _____ | 123 |
| 6.3.1. Acțiunile personale _____ | 123 |
| 6.3.2. Acțiunile reale _____ | 124 |
| 6.3.3. Principalele deosebiri dintre acțiunile reale și acțiunile personale _____ | 125 |
| 6.3.4. Acțiunile mixte _____ | 126 |
| 6.4. Clasificarea acțiunilor civile după obiectul protecției judiciare _____ | 127 |
| 6.5. Clasificarea acțiunilor civile în funcție de calea procedurală la care se recurge pentru valorificarea dreptului _____ | 128 |
| 7. Asigurarea acțiunii _____ | 131 |
| 7.1. Noțiune și reglementare _____ | 131 |
| 7.2. Sechestrul asigurător _____ | 132 |
| 7.2.1. Noțiune și reglementare _____ | 132 |

| | |
|--|-----|
| 7.2.2. Procedura aplicării sechestrului asigurător _____ | 132 |
| 7.2.3. Ridicarea sechestrului asigurător _____ | 134 |
| 7.2.4. Efectele sechestrului asigurător _____ | 134 |
| 7.3. Sechestrul judiciar _____ | 135 |
| 7.3.1. Noțiuni și reglementare _____ | 135 |
| 7.3.2. Procedura aplicării sechestrului judiciar _____ | 136 |
| 7.3.3. Efectele sechestrului judiciar _____ | 137 |
| 7.4. Poprirea asigurătorie _____ | 138 |
| 7.4.1. Noțiuni și reglementare _____ | 138 |
| 7.4.2. Procedura înființării popririi asigurătorii _____ | 139 |
| 7.4.3. Efectele popririi asigurătorii _____ | 139 |

CAPITOLUL AL IV-LEA. PARTICIPANȚII LA PROCESUL

| | |
|---|------------|
| CIVIL _____ | 141 |
| 1. Instanța de judecată _____ | 141 |
| 1.1. Preliminarii _____ | 141 |
| 1.2. Structura instanțelor _____ | 143 |
| 1.2.1. Judecătoria _____ | 143 |
| 1.2.2. Tribunalele _____ | 143 |
| 1.2.3. Tribunalele specializate _____ | 144 |
| 1.2.4. Curțile de apel _____ | 144 |
| 1.2.5. Înalta Curte de Casație și Justiție _____ | 145 |
| 1.3. Statutul judecătorilor și procurorilor _____ | 146 |
| 1.4. Compunerea și constituirea instanței _____ | 150 |
| 1.5. Incidente procedurale privind compunerea sau constituirea instanței _____ | 155 |
| 1.5.1. Incompatibilitatea _____ | 155 |
| 1.5.2. Abținerea și recuzarea _____ | 159 |
| 1.5.2.1. Definirea noțiunilor _____ | 159 |
| 1.5.2.2. Cazurile de abținere și recuzare _____ | 160 |
| 1.5.2.3. Caracterul normelor care reglementează abținerea și recuzarea _____ | 162 |
| 1.5.2.4. Procedura abținerii și recuzării _____ | 163 |
| 1.5.2.5. Efectele soluționării cererilor de abținere și recuzare _____ | 165 |
| 2. Părțile _____ | 166 |
| 2.1. Noțiuni _____ | 166 |
| 2.2. Coparticiparea procesuală _____ | 168 |
| 2.2.1. Noțiuni și reglementare _____ | 168 |
| 2.2.2. Felurile coparticipării procesuale _____ | 169 |

| | |
|--|-----|
| 2.2.3. Efectele coparticipării _____ | 171 |
| 2.3. Drepturile și obligațiile procesuale ale părților _____ | 172 |
| 2.3.1. Noțiuni _____ | 172 |
| 2.3.2. Cadrul general al exercitării drepturilor procesuale civile. Abuzul de drept în procesul civil _____ | 173 |
| 2.4. Reprezentarea în procesul civil _____ | 177 |
| 2.4.1. Considerații generale _____ | 177 |
| 2.4.2. Reprezentarea procesuală legală _____ | 178 |
| 2.4.3. Reprezentarea procesuală convențională _____ | 179 |
| 2.4.4. Reprezentarea procesuală judiciară _____ | 183 |
| 3. Terțele persoane în procesul civil _____ | 184 |
| 3.1. Intervenția voluntară și formele ei _____ | 187 |
| 3.2. Intervenția voluntară principală. _____ | 188 |
| 3.2.1. Noțiuni și trăsături caracteristice _____ | 188 |
| 3.2.2. Procedura intervenției principale _____ | 190 |
| 3.2.3. Efectele intervenției principale _____ | 192 |
| 3.3. Intervenția voluntară accesorie _____ | 194 |
| 3.3.1. Noțiuni și trăsături caracteristice _____ | 194 |
| 3.3.2. Procedura intervenției accesorii _____ | 195 |
| 3.4. Chemarea în judecată a altei persoane _____ | 198 |
| 3.4.1. Noțiuni și aplicabilitate _____ | 198 |
| 3.4.2. Procedura chemării în judecată a altor persoane _____ | 200 |
| 3.4.3. Soluționarea cererii de chemare în judecată a altei persoane _____ | 201 |
| 3.5. Chemarea în garanție _____ | 202 |
| 3.5.1. Noțiuni și aplicabilitate _____ | 202 |
| 3.5.2. Procedura și efectele chemării în garanție _____ | 204 |
| 3.6. Arătarea titularului dreptului _____ | 207 |
| 3.6.1. Noțiuni și trăsături caracteristice _____ | 207 |
| 3.6.2. Procedura arătării titularului dreptului _____ | 208 |
| 3.7. Introducerea forțată în cauză, din oficiu, a altor persoane _____ | 210 |
| 4. Participarea Ministerului Public în procesul civil _____ | 213 |
| 4.1. Noțiuni și reglementare _____ | 213 |
| 4.2. Calitatea procesuală a procurorului _____ | 214 |

CAPITOLUL AL V-LEA. COMPETENȚA INSTANȚELOR

| | |
|---|------------|
| JUDECĂTOREȘTI _____ | 217 |
| 1. Competența absolută și competența relativă _____ | 217 |
| 1.1. Competența absolută (de ordine publică) _____ | 217 |

| | |
|---|-----|
| 1.2. Competența relativă (de ordine privată) _____ | 218 |
| 1.3. Cazurile de competență de ordine publică și de ordine privată _____ | 219 |
| 2. Competența materială a instanțelor judecătorești _____ | 220 |
| 2.1. Noțiune _____ | 220 |
| 2.2. Competența materială funcțională (<i>ratione officii</i>) _____ | 221 |
| 2.3. Competența materială procesual civilă (<i>ratione materiae</i>) _____ | 223 |
| 2.3.1. Competența materială a judecătoriilor _____ | 223 |
| 2.3.2. Competența materială a tribunalelor _____ | 229 |
| 2.3.3. Competența materială a curților de apel _____ | 232 |
| 2.3.4. Competența materială procesual-civilă a Înaltei Curți de Casație și Justiție _____ | 235 |
| 2.4. Determinarea competenței după valoarea obiectului cererii introductive de instanță _____ | 238 |
| 3. Competența teritorială a instanțelor judecătorești _____ | 243 |
| 3.1. Preliminarii _____ | 243 |
| 3.2. Noțiunea de competență teritorială (<i>ratione personae vel loci</i>) _____ | 244 |
| 3.3. Competența teritorială generală (de drept comun) _____ | 245 |
| 3.4. Competența teritorială alternativă _____ | 248 |
| 3.5. Competența teritorială exclusivă (excepțională) _____ | 251 |
| 3.6. Competența facultativă _____ | 255 |
| 3.7. Reguli speciale privind stabilirea competenței _____ | 256 |
| 4. Întinderea competenței instanței sesizate _____ | 257 |
| 4.1. Preliminarii _____ | 257 |
| 4.2. Competența instanței sesizate în privința apărărilor directe _____ | 259 |
| 4.3. Chestiunile prejudiciale _____ | 261 |
| 4.3.1. Noțiune _____ | 261 |
| 4.3.2. Soluționarea chestiunilor prejudiciale de către instanța competentă _____ | 262 |
| 4.4. Incidentele de procedură _____ | 263 |
| 4.4.1. Noțiune _____ | 263 |
| 4.4.2. Incidentele simple. Competența instanței sesizate de a le soluționa _____ | 264 |
| 4.4.3. Cererile incidente. Noțiune și determinarea instanței competente de a soluționa _____ | 265 |
| 4.4.4. Determinarea competenței în cazul cererilor adiționale _____ | 266 |
| 4.4.5. Determinarea competenței în cazul cererilor reconvenționale _____ | 266 |
| 4.4.6. Competența în cazul cererilor de intervenție _____ | 267 |

| | |
|--|------------|
| 4.5. Prorogarea de competență _____ | 268 |
| 4.5.1. Noțiunea și felurile prorogării de competență _____ | 268 |
| 4.5.2. Prorogarea legală de competență _____ | 269 |
| 4.5.3. Prorogarea judecătorească de competență _____ | 272 |
| 4.5.4. Prorogarea convențională (voluntară) de competență _____ | 274 |
| 5. Incidente procedurale referitoare la competența instanței _____ | 275 |
| 5.1. Considerații generale _____ | 275 |
| 5.2. Excepția de necompetență _____ | 277 |
| 5.2.1. Noțiune _____ | 277 |
| 5.2.2. Excepția de necompetență și excepția de inadmisibilitate _____ | 277 |
| 5.2.3. Dreptul de a invoca excepția de necompetență și exercitarea lui _____ | 278 |
| 5.2.4. Prioritatea soluționării excepției de necompetență _____ | 282 |
| 5.2.5. Soluțiile ce pot fi pronunțate asupra excepției de necompetență _____ | 283 |
| 5.3. Conflictele de competență _____ | 284 |
| 5.3.1. Noțiune și feluri _____ | 284 |
| 5.3.2. Condițiile cerute pentru nașterea unui conflict de competență _____ | 285 |
| 5.3.3. Soluționarea conflictelor de competență _____ | 288 |
| 5.4. Excepția de litispendență _____ | 290 |
| 5.4.1. Noțiune și condiții pentru invocare _____ | 290 |
| 5.4.2. Soluționarea excepției de litispendență _____ | 291 |
| 5.5. Excepția de conexitate _____ | 292 |
| 5.5.1. Noțiune și condiții pentru invocare _____ | 292 |
| 5.5.2. Scopul și oportunitatea procesuală a invocării excepției de conexitate _____ | 293 |
| 5.5.3. Invocarea și soluționarea excepției de conexitate _____ | 294 |
| 5.5.4. Efectele conexării _____ | 295 |
| 5.5.5. Disjungerea cauzelor conexe _____ | 296 |
| 6. Strămutarea proceselor și delegarea instanței _____ | 296 |
| 6.1. Strămutarea proceselor _____ | 297 |
| 6.2. Delegarea instanței _____ | 301 |
| CAPITOLUL AL VI-LEA. ACTELE DE PROCEDURĂ _____ | 302 |
| 1. Considerații introductive _____ | 302 |
| 2. Cererea de chemare în judecată _____ | 306 |
| 2.1. Elementele cererii de chemare în judecată _____ | 306 |

| | |
|---|------------|
| 2.2. Sancțiunile neîndeplinirii cerințelor prevăzute de art. 194 | |
| C. proc. civ. _____ | 312 |
| 3. Întâmpinarea _____ | 314 |
| 4. Cererea reconvențională _____ | 317 |
| 5. Citația _____ | 321 |
| 6. Citarea (comunicarea citației) _____ | 323 |
| CAPITOLUL AL VII-LEA. TERMENELE PROCEDURALE _____ | 334 |
| 1. Noțiunea și clasificarea termenelor procedurale _____ | 334 |
| 2. Caracterele și durata termenelor procedurale _____ | 337 |
| 3. Calculul termenelor procedurale _____ | 340 |
| CAPITOLUL AL VIII-LEA. SANCTIUNI PROCEDURALE _____ | 343 |
| 1. Nulitatea actelor de procedură _____ | 343 |
| 1.1. Noțiunea de nulitate și clasificarea nulităților procedurale _____ | 343 |
| 1.2. Invocarea, constatarea și efectele nulității _____ | 348 |
| 2. Decăderea _____ | 350 |
| 3. Perimarea cererii _____ | 353 |
| 3.1. Noțiune _____ | 353 |
| 3.2. Obiectul și domeniile de aplicare a perimării _____ | 354 |
| 3.3. Condițiile în care operează perimarea _____ | 354 |
| 3.4. Procedura și efectele perimării _____ | 357 |
| 4. Amenzile judiciare _____ | 358 |
| BIBLIOGRAFIE _____ | 365 |

CAPITOLUL AL III-LEA

ACȚIUNEA CIVILĂ

1. Noțiunea și rolul acțiunii civile

Apărarea pe cale judiciară a drepturilor civile subiective se referă la activitatea pe care o desfășoară organele jurisdicționale în scopul determinării persoanei obligate să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea actelor sau faptelor care împiedică exercitarea normală a acestor drepturi. Acțiunea civilă, în toate stadiile ei, are drept scop ca, prin intermediul organelor de jurisdicție, să stabilească dacă în cazurile supuse judecății există raporturi juridice civile, care este conținutul acestora, dacă pretenția dedusă judecății a fost sau nu dovedită și care este modalitatea juridică – concretizată în soluția ce urmează a fi pronunțată – prin care starea conflictuală urmează să ia sfârșit.

În virtutea principiului potrivit căruia legea nu-i permite nimănui să-și facă dreptate singur (*nemo esse iudex sua causa potes*), se impune celor ale căror drepturi au fost încălcate sau nerecunoscute să recurgă la promovarea acțiunii civile în justiție. Drept urmare acțiunea civilă exprimă facultatea pe care orice persoană o are de a se adresa justiției și de a cere punerea în mișcare, în condițiile și formele stabilite de lege, a activității judiciare în vederea realizării sau valorificării unor drepturi civile încălcate sau nerecunoscute.

Sintetizând precizările de mai sus putem spune că acțiunea civilă reprezintă mijlocul procesual, creat prin lege și pus la îndemâna celor interesați, de a cere organelor de jurisdicție să apere drepturile sau interesele lor civile, obligând, prin soluția care va pune capăt conflictului, pe cei care le-au încălcat sau nesocotit să le respecte sau să le recunoască ori să-i absolve, dacă este cazul, de orice răspundere^[1].

Și Codul de procedură civilă, în art. 29, definește acțiunea civilă ca fiind „ansamblul mijloacelor procesuale prevăzute de lege pentru pro-

^[1] A se vedea V.M. CIOBANU, T.C. BRICIU, C.C. DINU, *Drept procesual civil. Drept execuțional civil. Arbitraj. Drept notarial*, Ed. Național, București, 2013, p. 119; I. LEȘ, *Tratat*, 2010, p. 191; I. DELEANU, *Tratat*, 2013, vol. I, p. 251.

tecția dreptului subiectiv pretins de către una dintre părți sau a unei alte situații juridice, precum și pentru asigurarea apărării părților în proces”.

Definită astfel, acțiunea civilă se caracterizează, în primul rând, prin aceea că are o legătură indisolubilă cu drepturile civile subiective a căror protecție juridică se urmărește. De asemenea, trebuie subliniat că acțiunea civilă cuprinde un ansamblu de mijloace procesuale, care în fapt reprezintă forme de manifestare a acțiunii civile, menite să asigure protejarea drepturilor subiective și, implicit, apărarea părților în proces.

Legătura dintre acțiunea civilă și drepturile civile subiective se evidențiază și prin aceea că exercitarea acțiunii în justiție, deși este uniformă, este influențată în mare măsură de natura și caracteristicile dreptului subiectiv, elemente care se transferă și se vor regăsi în cadrul activității jurisdicționale^[1].

Având în vedere finalitatea urmărită prin exercitarea și susținerea ei, se poate spune că acțiunea civilă cuprinde toate mijloacele de apărare judiciară: primirea cererilor părților, administrarea probelor, luarea măsurilor asigurătorii, exercitarea căilor de atac și executarea silită. Mijloacele tehnico-juridice de protecție judiciară pe care acțiunea civilă le încorporează în conținutul ei se evidențiază practic și în măsura în care sunt incluse în modul de organizare și de desfășurare al acesteia. Așa fiind, rezultă că procesul civil reprezintă organizarea practică a acțiunii, materializarea și evoluția ei, forma de realizare a scopurilor pe care le urmărește.

Orice acțiune civilă exercitată prezintă o importanță deosebită sub aspectul determinării poziției contradictorii a părților. Ea este cauza care transformă subiectele raportului juridic civil, devenit litigios, în părți ale procesului, dându-le posibilitatea, în fața instanței învestite, să se folosească în toată deplinătatea de mijloacele legale pentru susținerea poziției lor procesuale.

Așa fiind, interesul de a acționa în justiție – determinând pe judecător să se pronunțe asupra cauzei dedusă judecății – nu reprezintă numai reflectarea nevoilor celor două părți, ci și interesul întregii societăți de a se pune capăt conflictului ivit și restabilirea ordinii de drept încălcate. Altfel spus, soluționarea oricărei cauze civile nu înseamnă doar o simplă satisfacere a pretențiilor și apărărilor părților între care s-a ivit conflictul, ci și

[1] A se vedea G. BOROI, M. STANCU, *op. cit.*, p. 40.

soluționarea unei dezordini sociale care, pe lângă interesul părților, prezintă și o relevantă semnificație social-politică.

În practica judiciară – în special – noțiunea de acțiune civilă este folosită și pentru desemnarea cererii de chemare în judecată. Deși foarte uzitată, utilizarea acestei expresii trebuie totuși evitată.

Cererea de chemare în judecată este actul de procedură prin care titularul acțiunii concretizează elementele esențiale ale acesteia și prin care instanța de judecată este investită cu judecarea cauzei. Prin urmare, în timp ce acțiunea reprezintă o prerogativă legală – cu caracter general – cererea de chemare în judecată este actul prin care persoanele interesate exercită această prerogativă, investind instanța de judecată cu o cauză determinată. Distincția este pusă în evidență și prin aceea că cererea de chemare în judecată produce, în urma sesizării instanței, efecte care îi sunt proprii: întrerupe prescripția, pune în întârziere pe pârât, dă naștere raportului juridic procesual între părți, obligă instanța să se pronunțe asupra cauzei etc.

2. Corelația dintre acțiune și dreptul subiectiv litigios

2.1. Preliminarii

Corelația dintre acțiunea civilă și dreptul subiectiv litigios ridică chestiunea identității sau autonomiei lor. Astfel, ca urmare, se naște întrebarea: acțiunea civilă ca mijloc de protecție judiciară a drepturilor civile subiective – încălcate sau nerecunoscute – este cuprinsă în însuși conținutul acestor drepturi, sau este ceva distinct și autonom?

În legătură cu această întrebare sunt de observat următoarele: mai întâi, răspunsurile care i s-au dat au evoluat în direcții opuse, respectiv către conturarea a două concepții diferite, iar în al doilea rând, în anumite privințe, ea este încă de actualitate și continuă să fie subiect de discuții.

2.2. Concepția care identifică acțiunea civilă cu dreptul subiectiv

Adepii acestei concepții situează în prim plan dreptul subiectiv. Drept urmare, acțiunea civilă este considerată ca o prelungire a dreptului subiectiv sau ca un moment dinamic în evoluția acestuia^[1].

Această concepție nu poate fi însă acceptată, în special pentru lipsa ei de consecvență logică. Astfel, nu se poate justifica *ceva* care există prin *ceva* care nu există. Justificarea acestei susțineri se întemeiază pe cel puțin două argumente:

a) imposibilitatea de a se da vreo explicație în situația în care instanța, constatând lipsa dreptului subiectiv dedus judecății, respinge acțiunea civilă – care a existat și s-a manifestat în toată plenitudinea ei – ca nefondată;

b) imposibilitatea afirmării existenței acțiunii civile ca pe o manifestare a dreptului subiectiv, din moment ce, de exemplu, prin acțiunea în constatare negativă se urmărește tocmai stabilirea inexistenței unui asemenea drept.

Este interesant de observat că această concepție poate fi combătută și cu argumente din punct de vedere istoric. Astfel, în ceea ce privește formarea și conturarea conținutului acestor două noțiuni – în dreptul roman – cea de acțiune civilă a precedat-o pe cea de drept civil subiectiv^[2].

2.3. Concepția autonomiei dintre acțiunea civilă și dreptul subiectiv litigios

În cadrul acestei concepții, pe planul tehnicii judiciare, acțiunea civilă și dreptul subiectiv litigios reprezintă expresia juridică a independenței, a autonomiei lor. Se impune a se face, în această privință, o serie de precizări:

- acțiunea civilă este un drept aparte și distinct de dreptul subiectiv;
- acțiunea civilă este un drept nou și diferit de dreptul (civil subiectiv) a cărui recunoaștere sau protecție se urmărește;

^[1] A se vedea E. GARCONNET, C. BRU, *Traité théorique et pratique de procédure civile*, Paris, 1921, vol. 1, p. 250.

^[2] A se vedea, în acest sens, V. HANGA, M. JACOTĂ, *Drept roman privat*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1964, p. 87 și urm.

– acțiunea civilă conferă posibilitatea de a obține protecția judiciară atunci când dreptul subiectiv este încălcat sau nerecunoscut^[1].

Totodată, în susținerea acestei concepții, este de evidențiat faptul că acțiunea civilă există ca mijloc procesual și chiar ca drept fundamental chiar și în ipoteza în care titularul nu solicită instanței admiterea acțiunii sau, sesizând instanța, cererea sa este respinsă ca neîntemeiată^[2].

Concepția care înfățișează acțiunea civilă ca pe o instituție distinctă și autonomă față de dreptul subiectiv litigios, a cărui protecție se urmărește, este în literatura juridică de specialitate opinia majoritară^[3].

2.4. Analiză comparativă a dreptului subiectiv litigios și acțiunea civilă

Pe deplin justificat, acțiunea civilă este considerată o instituție juridică centrală, în sfera căreia se derulează întreaga activitate procesuală, care are ca principali „actori” părțile și instanța de judecată. Însă, nu putem vorbi de acțiune fără a pune în evidență corelația acesteia cu dreptul subiectiv a cărui apărare și valorificare judiciară se urmărește. Între cele două noțiuni există numeroase asemănări și elemente de legătură dar, totodată, se remarcă și unele deosebiri.

Distincția dintre dreptul subiectiv litigios și acțiunea civilă se relevă, îndeosebi, din perspectiva condițiilor de existență, a condițiilor de exercitare și a obiectului lor.

Referitor la *condițiile de existență*, este de observat că dreptul subiectiv și acțiunea civilă iau naștere atât pe temeiuri diferite, cât și la intervale de timp distincte. Astfel, drepturile subiective se nasc din cele mai diverse fapte și împrejurări care se produc dependent sau independent de voința oamenilor, cu sau fără intenția de a produce raporturi juridice civile și pot fi exercitate, atingându-și finalitatea, fără a fi necesară exercitarea unei acțiuni civile, care să le apere.

[1] A se vedea E. HEROVANU, *Principiile*, p. 128.

[2] A se vedea I. LEȘ, *Tratat*, 2014, *op. cit.*, p. 254.

[3] A se vedea V.M. CIOBANU, *Considerații privind acțiunea civilă și dreptul la acțiune*, în S.C.J. nr. 4/1985, p. 330 și urm.; I. LEȘ, *Principii și instituții*, vol. I, p. 225-233.

În schimb, acțiunea civilă se naște numai ca urmare a ivirii unui conflict de interese între titularul dreptului și cel al obligației corelative și, de regulă, numai după ce dreptul subiectiv se consideră că a luat ființă și nu există nicio piedică legală – cum ar fi, spre exemplu, termenul sau condiția suspensivă –, care să-l oprească pe titularul său de a-l exercita și de a cere să-i fie apărat pe cale judiciară.

În privința *condițiilor de exercitare*, este de observat că ele decurg și sunt impuse de necesitatea afirmării drepturilor subiective, pe de o parte, și a acțiunii civile, pe de altă parte. Astfel, drepturile civile subiective se exercită și își îndeplinesc scopul pentru care au fost recunoscute titularilor lor în cele mai diverse condiții de loc și timp, capacitate și forme etc. Se poate spune că subiectele raporturilor juridice civile pot să facă toate actele juridice pe care le doresc și pot obține, prin intermediul lor, efectele dorite.

Dimpotrivă, exercitarea acțiunii civile în justiție este riguros condiționată de existența unor elemente precis determinate: afirmarea unui drept subiectiv legal și actual, a interesului de a acționa, a justificării capacității și calității juridice procesuale a părților. Pentru a desprinde semnificația specifică la care ne referim este util să mai adăugăm atât condiția, cât și formele de întocmire sau aducere la îndeplinire a actelor de procedură, a căror nerespectare atrage, după caz, o sancțiune procedurală corespunzătoare^[1]. Se poate, astfel, conchide că acțiunii civile, spre deosebire de dreptul subiectiv, îi sunt impuse condiții de exercitare – de fond și de procedură propriu-zisă – dintre cele mai diverse și că titularii ei, împreună cu ceilalți participanți la activitatea judiciară, inclusiv instanța de judecată, o pot exercita sau pot concura la realizarea ei numai dacă respectă aceste cerințe.

În privința *obiectului*, apreciem că obiectul drepturilor civile subiective și cel al obligațiilor lor corelative îl constituie conduita – acțiunea sau inacțiunea – la care sunt îndreptățiți sau obligați titularii lor.

Comparativ, obiectul acțiunii este reprezentat de pretenția formulată în legătură cu încălcarea sau nesocotirea unui drept subiectiv. Corespunzător, oricare ar fi obiectul dreptului subiectiv – o prestație sau o abstențiune cu privire la bunuri materiale ori valori cu caracter nepatrimonial – acțiunea în justiție are ca obiect protecția judiciară a aceluia drept. Așa

[1] A se vedea D. RADU, *Sanctiuni procedurale*, în *Dicționar*, p. 429.

fiind, acțiunea civilă poate avea ca obiect obținerea de despăgubiri, recunoașterea sau negarea unor drepturi (de exemplu, acțiunile privitoare la cercetarea și tăgăda paternității), o nouă modalitate de exercitare a unui drept (de pildă, acțiunile de ieșire din indiviziune sau cele care privesc încetarea unor abuzuri, când are loc o deturnare de la scopul său social și economic etc.). În concluzie, oricât ar fi de apropiate și legate între ele, obiectul dreptului nu se poate confunda cu obiectul acțiunii, în mod logic, firesc rămânând mereu distinct.

Independența acțiunii față de dreptul subiectiv litigios nu poate fi însă exagerată. În consecință, sub pretextul sublinierii diferențelor certe care există între dreptul subiectiv și acțiunea civilă, nu putem aluneca în extrema negării oricărei legături dintre cele două noțiuni.

Mai multe indicii conduc către existența unor legături profunde, care unesc dreptul cu acțiunea, atât în ceea ce privește fundamentarea acțiunii, cât și în ceea ce privește calificarea ei juridică. În mod practic, legătura dintre dreptul subiectiv și acțiunea civilă se relevă prin aceea că acțiunea civilă „împrumută” de la dreptul subiectiv afirmat trăsăturile distinctive ale acestuia. Astfel, ea devine personală sau reală, mobilă sau imobilă, transmisibilă sau netransmisibilă, după cum dreptul însuși întru-nește unele sau altele dintre aceste trăsături. Transferul acesta dezvăluie însă numai înlănțuirea normală dintre drept și acțiune și nu poate merge mai departe – prin omiterea premiselor distinctive – în sensul unei identificări totale sau doar parțială a dreptului subiectiv cu acțiunea civilă.

Determinarea caracteristicii potrivit căreia, acțiunea civilă împrumută întotdeauna natura dreptului subiectiv afirmat, apare pentru instanța de judecată ca una din obligațiile sale cele mai importante. Este primul lucru asupra căruia instanța de judecată trebuie să se edifice pentru a putea orienta și conduce corect dezbaterile asupra cauzei. Astfel, determinându-se natura dreptului, se determină și natura acțiunii, a cauzei în general, cu toate consecințele ce decurg din aceasta.

3. Exercițarea dreptului la acțiune

3.1. Definierea și natura juridică a dreptului la acțiune

Dreptul la acțiune este un drept de natură procesuală, marcat de complexitate, care conferă titularilor o multitudine de prerogative menite să asigure protecția drepturilor subiective substanțiale^[1].

În doctrină și în legislație, pe lângă noțiunea de acțiune civilă, se folosește și noțiunea de drept la acțiune^[2]. Astfel, sunt folosite ambele noțiuni pentru redarea aceleiași finalități, respectiv stingerea, prin efectul prescripției extinctive, a posibilității de a se mai obține din partea organelor de jurisdicție competente sprijin în vederea valorificării unor pretenții, de la nașterea cărora s-a scurs intervalul de timp prevăzut de lege.

Considerăm că, pentru a face o interpretare corectă, trebuie analizate cele două stări în care se poate afla acțiunea civilă: *prima*, statică, respectiv ca prerogativă obiectivă, generală și abstractă, cuprinsă în conținutul capacității de folosință a fiecărui subiect de drept și determinată prin posibilitatea subiectivizării ei, în caz de nevoie, pentru apărarea drepturilor civile încălcate sau nerecunoscute; *a doua*, dinamică, transformată în drept subiectiv prin exercitarea sa, în vederea apărării unui drept civil subiectiv, care a fost încălcat sau nerecunoscut sau a unei alte situații juridice subiective, care, pentru clarificarea ei, necesită intervenția organelor de justiție.

Raportând întreaga chestiune la ceea ce ne interesează vom reține ca fiind relevantă juridicește numai starea dinamică, fiindcă numai ea constituie ceea ce numim în mod obișnuit, dreptul de a acționa în justiție. Așa fiind, explicația care se poate da este simplă și are în vedere o exprimare corectă din punct de vedere gramatical. Astfel, majoritatea autorilor atunci când definesc acțiunea civilă evită în mod intenționat cuvântul *drept*, înlocuindu-l cu alți termeni ca facultate, posibilitate, mijloc legal etc., pentru ca acesta, în cuprinsul definiției, să nu apară de două ori cu funcții și conținuturi diferite: o dată pentru a desemna acțiunea, iar a doua

[1] A se vedea I. LEȘ, *Tratat*, 2014, p. 253.

[2] A se vedea V.M. CIOBANU, *Considerații privind acțiunea civilă și dreptul la acțiune*, în R.R.D.P. nr. 3/2010, p. 11-19.

oară pentru a desemna dreptul subiectiv a cărui apărare sau realizare se urmărește^[1].

Din punct de vedere al conținutului, așa cum am mai precizat, dreptul la acțiune este un drept procesual complex. El include, ca și acțiunea căreia îi dă expresie, toate prerogativele garantate prin lege părților: dreptul de sesizare, dreptul la apărare, dreptul la probe și contraprobe, dreptul de a pune concluzii, dreptul de a exercita căile de atac, dreptul de a cere executarea silită și multe altele.

În literatura juridică mai veche, de drept civil și de drept procesual civil^[2], se considera că dreptul la acțiune poate fi analizat în două sensuri: unul procesual și altul material. Scindarea aceasta este explicată prin efectele prescripției extinctive, sensul material considerându-se a fi prescriptibil, iar sensul procesual imprescriptibil.

Principalul aspect deficitar și critic, în același timp, al concepției care separă dreptul la acțiune în două sensuri constă în aceea că, după unii autori^[3], aspectul material este identificat – în tot sau numai în parte – cu dreptul subiectiv dedus judecății. Așadar, pornind de la premisa că aspectul material se identifică în tot sau numai în parte cu dreptul subiectiv, dreptului la acțiune i se atribuie în cele din urmă, o natură juridică dublă, una materială și alta procesuală, negându-se în felul acesta autonomia lui.

Trebuie să observăm că în literatura de specialitate a fost promovată și o altă opinie. Există și autori^[4] care, deși acceptă să folosească aceste două sensuri, cu privire la sensul material, adoptă o maximă prudență, excluzând ideea identificării lui cu dreptul subiectiv încălcat sau nerecunoscut. Precizarea este esențială. Astfel, am sublinia că: „în sens material, dreptul la acțiune înseamnă posibilitatea pe care o are reclamantul de a obține recunoașterea sau realizarea dreptului său contestat prin constrângerea judiciară a pârâtului”, înseamnă a justifica acțiunea – separat de dreptul subiectiv încălcat sau contestat dedus judecății – numai prin finalitatea ei.

[1] A se vedea V.M. CIOBANU, *Tratat*, vol. I, 1996, p. 253 și urm.

[2] A se vedea I. STOENESCU și S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 230 și urm.

[3] Pentru amănunte și referințe bibliografice a se vedea D. RADU, *Natura juridică unitară și conținutul acțiunii civile*, în R.R.D. nr. 10/1972, p. 72 și urm.

[4] A se vedea I. STOENESCU și S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 231.

Dreptul la acțiune este considerat a fi un drept subiectiv autonom, un drept fundamental procesual civil^[1]; este un drept potestativ, care nu se identifică cu dreptul subiectiv a cărui protecție judiciară se urmărește^[2].

După aprecierea noastră, așa după cum am mai avut prilejul să ne pronunțăm^[3], considerăm că noțiunii de drept la acțiune trebuie să i se recunoască un singur sens, respectiv o singură natură juridică, aceea procesuală.

Subliniindu-i sensul unic, cât și natura sa juridică procesuală, dreptul la acțiune poate fi considerat ca o entitate juridică autonomă și distinctă față de dreptul subiectiv care urmează a fi apărut pe cale judiciară.

3.2. Nașterea și stingerea dreptului la acțiune

3.2.1. Nașterea dreptului la acțiune

După cum bine știm, nașterea dreptului la acțiune se produce, în momentul în care titularul dreptului nu primește satisfacția la care este îndreptățit, adică, cel mai adesea, în momentul în care dreptul subiectiv este încălcat, până atunci titularul neavând nevoie de mijlocul juridic de ocrotire, care este dreptul la acțiune.

Se poate însă preciza, în primul rând, că nașterea dreptului la acțiune răspunde nevoii de apărare a drepturilor civile subiective, care nu se mai pot exercita sau realiza pe calea înțelegerii dintre subiectele raporturilor juridice în cadrul cărora, împreună cu obligațiile lor corelative, se afirmă ca atare. În al doilea rând, se poate sublinia că este necesară marcarea în timp a acestei împrejurări – a încălcării sau nerecunoașterii drepturilor subiective – deoarece de ea depinde începerea curgerii termenelor în care apărarea poate și trebuie să fie acordată celor interesați de către organele de jurisdicție competente.

^[1] A se vedea I. DELEANU, *Observații cu privire la criteriul valoric de determinare a competenței de atribuțiune a instanțelor judecătorești în cazul unor categorii de acțiuni*, în R.R.D.P. nr. 6/2008, p. 61.

^[2] A se vedea I. DELEANU, *Tratat de procedură civilă*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 252-253.

^[3] A se vedea și D. RADU, *Cu privire la natura juridică și locul reglementării prescripției extinctive într-o viitoare legiferare*, în *Analele Univ. Al.I. Cuza, Științe juridice*, Iași, 1976, p. 19 și urm.